

1 UVOD

U ovom radu ću aspektovano proanalizirati pravo svojine, kao najšire stvarno pravo. Elemente, značaj i varijetete, sa osvrtom na sve istorijske elemente, evoluciju i današnji značaj u savremenom pravu. Pregled će se vršiti prema svim pojavnim oblicima, varijetetima i odlikama.

Svojina je stvarno pravo koje vlasniku daje ovlašćenje da slobodno i po svojoj volji stvar drži, koristi i da s njome raspolaže, a svakoga od toga isključuje u granicama određenim zakonom.

Svako je dužan da se uzdržava od povrede prava svojine drugog lica.¹

U klasičnom rimskom pravu vlasništvo se shvatalo kao potpuna i isključiva vlast na fizičkoj stvari koju su svi dužni poštivati. Ta pravna vlast pripada vlasniku i u slučaju kad nema posjed stvari, tj. faktičku vlast. Na osnovu pravne vlasti, vlasnik može vlasničkom tužbom u svako doba osigurati i faktičku vlast.

Sve kasnije evropske kodifikacije zasnovane su na rimskom shvatanju, a zajednički elementi tih kodifikacija su:

- o vlasništvu se govori kao o vlasti i subjektivnom pravu, pri čemu se ta 2 pojma koriste kao sinonimi;
- ta vlast je najšira, odnosno vlasnikovo pravo je apsolutno i isključivo;
- granice te vlasti, odnosno prava su zakon i prava trećih osoba;
- objekti vlasnikovog prava su stvari, a iznimno se mogu pojaviti i neka druga dobra i prava;
- sadržaj vlasti, odnosno prava, odnosi se na posjedovanje, uživanje, korištenje i raspolaganje sa stvari;
- pravo vlasništva je pravni odnos vlasnika prema trećim licima.

U sistemu građanskog prava pravo vlasništva je jedno od subjektivnih stvarnih prava. U tom smislu može se reći da je pravo vlasništva skup maksimalnih ovlašćenja koja pripadaju nekoj osobi u pogledu neke stvari.

Međutim, pravo vlasništva se može definirati i kao pravni odnos. U tom slučaju definicija glasi ovako:

Pravo vlasništva je društveno-ekonomski odnos, pretvoren u pravni odnos, u kome snagom pravne norme određena stvar u cjelosti pripada određenom pravnom subjektu.

Nasuprot rimskom konceptu individualizacije i apsolutizacije prava vlasništva, razvila se ideja socijalizacije prava vlasništva, posebno nakon I svjetskog rata. Njena suština je u naglašavanju socijalne funkcije prava vlasništva koje se sastoji u obavezi vlasnika da korištenjem objekta svog vlasništva povećava općedruštveno bogatstvo, posebno ako se radi o vlasništvu nad sredstvima za proizvodnju. Pravo vlasništva po ovoj ideji podliježe ograničenjima građanskopravnog, a sve više i javnopravnog karaktera, koja za posljedicu mogu imati i oduzimanje prava vlasništva ukoliko je to u općem interesu društva. Krajnji rezultat takvog stanja je pretvaranje prava vlasništva iz subjektivnog prava u socijalnu funkciju.

¹ Zakon o stvarnim pravima, „Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 124/08 i 58/09, član 17.

Stvarna prava su: pravo svojine, pravo građenja, založno pravo, pravo stvarne i lične službenosti i pravo realnog tereta.²

Pravo svojine i druga stvarna prava mogu se protiv vlasnikove volje oduzeti ili ograničiti, samo u javnom interesu i pod uslovima predviđenim zakonom, u skladu s principima međunarodnog prava.

Zakonom se, u javnom interesu, a naročito radi zaštite prirodnih bogatstava, životne sredine, zdravlja ljudi, kulturnoistorijske baštine i drugog, može ograničiti ili posebno urediti način korišćenja i raspolaganja određenim stvarima.³

Svako fizičko i pravno lice može biti nosilac prava svojine i drugih stvarnih prava.

Samo je jedna vrsta prava svojine, bez obzira o kojem se nosiocu prava svojine radi.⁴

Predmet prava svojine je individualno određena nepokretna (nepokretnost) ili pokretna (pokretnost) stvar, osim onih koje nisu za to podobne ili je zakonom drugačije određeno.⁵

Pravo svojine je apsolutno pravo i to u dva različita smisla.

1. Ono je apsolutno prije svega u tom smislu što djeluje prema svima (erga omnes): vlasnik ima pravo sljedovanja na osnovu kojeg može zahtjevati povraćaj stvari od bilo kog trećeg kod koga se stvar bez pravnog osnova nađe, kao i pravo da se negatornom tužbom usprotivi svakom smetanju svojine, svakom aktu uticanja na stvar (pa i onda kada se time ne sužava obim upotrebe stvari od strane vlasnika - neko, npr., neovlašćeno prolazi kroz tuđe dvorište, a vlasnik uopšte nije u mjestu). Primjetimo, međutim, da je u ovom smislu apsolutnost odlika čitavog niza prava (druga stvarna prava, zatim prava autorstva, pa prava ličnosti) i da se ne može stepenovati (ne može se, prema tome, u ovom smislu reći da je pravo svojine najapsolutnije pravo).
2. Za svojinu se kaže da je apsolutno pravo i u tom smislu da je u njemu koncentrisana sva pravna vlast koja se može imati na jednoj stvari; u istom poretku ideja za nju se kaže da je najapsolutnije stvarno pravo, kvalifikativ koji, očigledno, pretpostavlja stepenovanje apsolutnosti.

Pravo svojine je trajno i u vremenskom smislu neograničeno pravo ("vječnost" prava svojine) i to u dvostrukom smislu.

Ono postoji sve dok postoji sama stvar na koju se odnosi (odnosno do njenog prelaska u društvenu svojinu).

Ono se ne može izgubiti zastarjelošću. Sama po sebi, činjenica nevršenja prava svojine na stvari koja se nalazi kod drugoga ne povlači gubitak prava, koliko god dugo trajalo to stanje; da bi do prestanka prava došlo potrebno je da nevršenje bude kvalifikovano određenim činjenicama na strani trećeg, na osnovu kojih on može postati vlasnik održajem ili po pravilima o sticanju od nevlasnika.⁶

² Zakon o stvarnim pravima, član 1., st.2

³ Zakon o stvarnim pravima, član 2.

⁴ Zakon o stvarnim pravima, član 3.

⁵ Zakon o stvarnim pravima, član 6., st.1

⁶ Stanković O. i Orlić M., *Stvarno pravo*, Nomos DOO, Beograd 1996., str. 57-58